

Anna Marko

Historia jednej pomyłki. Docieranie do znaczenia tekstu Psalmu 130 w *Psalterzu floriańskim*¹

Charakterystyczną cechą *Psalterza floriańskiego* (*Pfl*) jest jego trójjęzyczność: poszczególne wersy psalmów zapisane są w stałym układzie językowym: łacina – polski – niemiecki. Mamy więc do czynienia nie z jednym, lecz trzema tekstami, których porównywanie to obiecujące, a wciąż nie do końca wyzyskane² pole badawcze.

¹ Artykuł stanowi zmodyfikowany na potrzeby publikacji fragment pracy licencjackiej napisanej w Instytucie Filologii Polskiej UAM w roku akademickim 2018/2019 pod kierunkiem dr hab. Doroty Rojszczak-Robińskiej, prof. UAM.

² Zwykle w centrum zainteresowań badaczy znajduje się jeden język, pozostałe dwa stanowią punkt odniesienia. Obszerna bibliografia przedmiotu: zob. np. M. Cybulski, „*Psalterz floriański*” a inne staropolskie przekłady „*Psalterza*”, wstęp do: *Psalterz floriański łacińsko-polsko-niemiecki. Rękopis Biblioteki Narodowej w Warszawie, Lwów 1939*, reprint: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2002, s. 13*–55*. Z późniejszych opracowań monograficznych zob. np. D. Kowalska, *Styl językowy „Psalterza floriańskiego” na tle porównawczym*, Łódź 2003; M. Kuźmicki, *Jak tłumaczono „Psalterz floriański”*, praca doktorska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Poznań 2005 [komputeropis]; R. Hanamann, *Der deutsche Teil des Florianer Psalters. Sprachanalyse und kulturgeschichtliche Einordnung*, Frankfurt am Main 2010.

Zestawianie trzech wersji językowych danego psalmu zakłada jednak, że ma się już za sobą pierwszy etap pracy: rozumienie (choćby przybliżone) oryginalnego znaczenia tekstu³. Dla przekładów psalterza na języki lokalne tekstem wyjściowym w średniowieczu była *Wulgata*, poszukiwania sensu należałoby więc zacząć od łaciny. Co jednak, gdy sam tekst łaciński jest... niezrozumiały ze względu na niespójność, a te same niespójności pojawiają się w języku polskim i niemieckim? Czyżby to tekst łaciński był błędny?

Niemożność zrozumienia jednego fragmentu Ps 130⁴ *Pfl* w żadnym z trzech języków skłoniła mnie do pytań o poprawność łacińskiego tłumaczenia tego fragmentu w *Wulgacie*⁵. W niniejszym artykule przedstawię drogę dochodzenia do znaczenia dwóch problematycznych wersów wspomnianego psalmu. Pokażę, że źródła niedoskonałości językowych w przekładach biblijnych na języki narodowe mogą tkwić w *Wulgacie*, a za błędnym tekstem idą błędne jego interpretacje, powtarzane potem przez wieki⁶.

Tłumaczenie Księgi Psalmów

Na początku trzeba podkreślić, że porównywanie trzech wersji językowych *Pfl* to porównywanie przekładów. Jak wskazano wyżej, średniowieczne wernakularne wersje psalterza to teksty tłumaczone zwykle z *Wulgaty*. Z kolei tekst łaciński to nie przekład z oryginału hebrajskiego, lecz „tłumaczenie z tłumaczenia”: Księga Psalmów wchodząca w skład *Wulgaty* (tzw. *Psalterz gallykański*) zredagowana została przez św. Hieronima na podstawie Psalterza

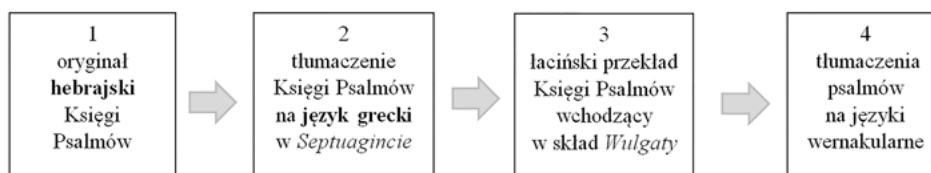
³ Przy docieraniu do znaczenia psalmów, a więc poetyckich utworów religijnych, konieczna jest zarówno analiza strukturalna tekstu, jak i sięgnięcie do egzegezy teologicznej, zob. J. Warzecha, *Analiza strukturalna w egzegezie psalmów*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1988, nr 1, s. 54–66.

⁴ Jest to numeracja grecka (tak w *Wulgacie*), wg numeracji hebrajskiej: 131.

⁵ Łaciński tekst Ps 130 w *Pfl* różni się od *Wulgaty* bardzo nieznacznie, dla przedstawionych tu rozważań nie są to różnice istotne.

⁶ O innych błędach św. Hieronima w tłumaczeniu *Wulgaty* zob. np. M. Majewski, *Jak przekłady zmieniają sens Biblii... O teorii i praktyce tłumaczenia Biblii*, Kraków 2013, <https://upjp2.academia.edu/MarcinMajewski> [dostęp online: 22.03.2019].

Septuaginty, czyli greckiego przekładu Starego Testamentu⁷. Układ podstaw tłumaczeniowych prezentuje się następująco:

Długą drogę musiał przebyć oryginalny tekst psalmów, żeby zabrzmieć w językach etnicznych. Jeśli uświadomimy sobie ten ciąg zależności językowych i, co równie ważne, kulturowych, a także fakt istnienia wielu różniących się od siebie odpisów tekstów stanowiących podstawę tłumaczeniową, zrozumiemy, że w tej sytuacji nietrudno o błędy czy chociażby niejasności w przekładzie, a nawet o kumulację błędów. Tym bardziej że Księga Psalmów jako utwór poetycki to materiał wyjątkowo trudny do tłumaczenia.

Psalm 130

Przedmiot zaprezentowanej niżej analizy stanowiąc będą dwa wersy Ps 130, żeby jednak nie były one wyrwane z kontekstu, warto przytoczyć cały psalm (naprzemienny układ wersów w trzech językach – tak jak w zabytku)⁸.

⁷ Zajmując się psalterzami, trzeba pamiętać, że spod pióra św. Hieronima wyszły trzy zbiory psalmów. Spośród nich dwa pierwsze były **rewizjami** tekstu: 1) *Psalterium Romanum* (pobieżna rewizja na podstawie licznych odpisów łacińskiego Psalterza, tj. tak zwanego *Psalterium Vetus*, oraz greckiego Psalterza *Septuaginty*) i właśnie 2) *Psalterium Gallicanum*, które weszło w skład *Wulgaty* (była to dokładniejsza rewizja oparta na *Hexapli* Orygenesesa, zestawiającej sześć hebrajskich i greckich wersji *Starego Testamentu*). Dopiero trzeci psalterz św. Hieronima, *Psalterium Hebraicum* (*Psalterium iuxta hebraeos*), był nie rewizją, lecz **tłumaczeniem** bezpośrednio z języka hebrajskiego, eliminującym pośrednictwo greki. Choć nieporównywalnie lepszy, nie zyskał uznania, ponieważ wcześniejsze wersje były już rozpowszechnione i popularne. Zob. M. Charzyńska-Wójcik, *Między przekładem wiernym a parafrazą: wpływ czynników socjolingwistycznych na dobór techniki tłumacza*, w: *Między tekstem a kulturą. Z zagadnień przekładoznawstwa*, red. A. Knapik, P. Chruszczewski, San Diego 2018, s. 101–104.

⁸ W artykule korzystam z edycji *Psalterza floriańskiego* wchodzącej w skład elektronicznej *Biblioteki zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego* (CD), oprac. przez zespół naukowy Pracowni Języka Staropolskiego IJP PAN pod kierunkiem W. Twardzika, Kraków 2006. Edycja ta zawiera transliterację wszystkich trzech części językowych *Pfl* (łacińskiej, polskiej i niemieckiej) oraz transkrypcję części polskiej. W rękopisie wersy nie są numerowane (początek nowego wersu zaznaczony jest barwnym inicjałem).

- (1) D^Omine non est | exaltatum cor me|um neque elati sunt occuli | mei
 Pane ne gest powy|szono serce mo|ge any | wzniesle gesta se oczy | mo|ge||
 Panie, nie jest powyszono serce moje ani wzniesle jesta sie oczy moje,
 Herre meyn hercze | ist nicht irhöet noch | sint irhabin meyn | awgen||
- (2) Neque ambulauⁱ in||malignis neque in mirabilibus super me
 Any chodzył gesm | wwelykych any wdz|ywech nad mø
 ani chodził jeśm w wielikich ani w dziwiech nad mię.
 Wedir ich wandirte | in grossin noch inwun|dirhaftegen vbir mich
- (3) Si non humiliter sen|ciebam sed exaltaui | animam meam
 Acz ne smerne gesm | rozumal ale powszal | gesm dusza moyø
 Acz nieśmiernie jeśm rozumiał, ale pow<y>szal jeśm duszę moję,
 Es daz ich nicht vor|stunt demuticlich sundir | irhort meyn zele
- (4) Sicut ablatatum est | super matre mea ita re|tribucio in anima mea |
 Yako gest otkarme|no nad maczerzø swo|gø takesch otplata dvs|zy mogey |
 jako jest otkarmieno nad macierzą swoją, takież otplata <w> duszy mojej.
 Als entwent ist obir | zeynir muter alz we|dir gobe in meynir zelen
- (5) Sperat israhel in domino | ex hoc nunc et usque in seculum
 Pfay israhel w|gospod|na odnyne asz nawe|ky
 Pwaj Israhel w Gospodna od ninie aż na wieki.
 Israhel sal hoffen yn|den herren aus desem nv | vnd bis inewekeyt

Biblia paulistów, będąca tłumaczeniem z języków oryginalnych, w komentarzu do Ps 130 (tam: 131) nazywa go „[p]ieśnią ufności, jedną z pereł *Psalterza*”⁹. To z powodu przedstawionego w obrębie zaledwie kilku wersów wyjątkowego wyznania. Psalmista, który kiedyś poległ na własnych

⁹ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła, Częstochowa 2008, s. 1314. Analizowany psalm zaliczany jest zresztą do grupy tzw. psalmów ufności. Więcej na ich temat zob. O. Eissfeld, *Einleitung in das Alte Testament: unter Einschluß der Apokryphen und Pseudepigraphen sowie der apokryphen- und pseudepigraphenartigen Qumran-Schriften. Entstehungsgeschichte des Alten Testaments*, Tübingen 1964, s. 154 i 161; W. Borowski, *Psalmy. Komentarz biblijno-ascetyczny*, Kraków 1983, s. 19.

siłach i ambitnie troszczył się o wiele (na przeszłość wskazują liczne negacje na początku: [już] *nie*... i stopniowanie deklaracji), zobaczył, że nie przynosi mu to pokoju; wewnętrzną wolność i spokój serca osiąga się bowiem dopiero przez całkowite oparcie się na Bogu, który o wszystko się zatroszczy; tę myśl ilustruje obraz dziecka w ramionach matki¹⁰.

Co do takiej interpretacji interesującego nas tekstu dzisiejszy czytelnik korzystający z *Biblii Tysiąclecia* czy *Biblii paulistów* nie ma wątpliwości. Jednak, jak pokaże poniższa analiza, w lekcji średniowiecznej psalm ten nie wyrażał jedynie pełnego ufności zawierzenia Bogu; zawierał, ku zdziwieniu dzisiejszego czytelnika, także ostrzeżenie przed karą za brak pokory.

Na tropie sensu

Duży problem podczas lektury Ps 130 w każdym z trzech języków sprawia zrozumienie wersu 3. Składniowo już niezależny od wersu 1 i 2 wydaje się w pierwszym odczuciu powiązany z wersem 4. Dzieje się tak za sprawą nagromadzenia wskaźników zespolenia, oddanych analogicznie w trzech językach; w polskiej transkrypcji wrażenie to jest pogłębione na skutek działań wydawniczych – interpunkcja sugeruje, że mamy do czynienia z jednym zdaniem złożonym:

(3) **Si** non humiliter sen|ciebam **sed** exaltaui | animam meam
 Acz ne smerne gesm | rozumal ale powszal | gesm dusza moyø
Acz nieśmiernie jeśm rozumiał, **ale** pow<y>szal jeśm duszę moję,
 Es **daz** ich nicht vor|stunt demuticlich **sundir** | irhort meyn zele

(4) **Sicut** ablatatum est | super matre mea **ita** re|tribucio in anima mea |
 Yako gest otkarme|no nad maczerzø swo|gø takesch otplata dvs|zy mogey |
jako jest otkarmiono nad macierzą swoją, **takież** otplata <w> duszy mojej.
Als entwent ist obir | zeynir muter **alzs** we|dir gobe in meynir zelen¹¹

Wskaźniki zespolenia w wersie 3 to:

– spójnik *si/acz/daz* wprowadzający zdanie warunkowe¹² (o tym, że nie

¹⁰ Por. S. Łach, *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, do druku przygotował ks. J. Łach, Poznań 1990, s. 536.

¹¹ W całym artykule wyłuszczenia w cytowanych fragmentach psalmu pochodzą ode mnie, zaznaczam w ten sposób miejsca analizowane.

¹² Dawne warunkowe znaczenie niem. *daz* zob. *dasz*, [hasło], w: *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, Erstbearbeitung (1854–1960)*, wersja zdigitalizowana w słowniku *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*, <https://www.dwds.de/wb/dwb/dasz>, pkt. 1e, 13a [dostęp online: 22.03.2019].

jest to jedyna możliwa interpretacja, będzie mowa dalej), po którym spodziewamy się jakiegoś następnika według schematu: *jeśli (coś), to (coś)*. Nie znajdujemy go w wersie 3, uwagę kierujemy więc ku wersowi 4: być może funkcję następnika stanowi człon zaczynający się od *ita/takież/alzs* ('also');

- spójnik *sed/ale/sundir* wprowadzający relację przeciwstawną do pierwszego członu zdania. Podobnie jak łacińskie *sed*, niemieckie *sundir* ('sondern') to dodatkowo spójnik pojawiający się po negacji¹³.

Wers 4 również zawiera dwa wskaźniki zespolenia:

- *sicut/jako/als*, wprowadzające zdanie porównawcze, oraz
- *ita/takież/alzs* ('also'), które może być następnikiem pierwszego członu wersu 4 według schematu: *jak (coś), tak (coś)*.

Wydaje się, że wers 4 mógłby ze względu na skorelowane wskaźniki zespolenia funkcjonować jako samodzielne zdanie: „Jako jest odkarmiono nad macierzą swoją, także odpłata <w> duszy mojej”. Problematyczny pozostaje natomiast wers 3: czytany osobno jest niezrozumiały, lecz czytany z wersem 4 nie staje się jaśniejszy. Sprawa sensu jest kluczowa: aby opisać w tym fragmencie psalmu (w. 3–4) relacje polskiego i niemieckiego tekstu do łaciny, należy wiedzieć, co dokładnie zawiera ich łaciński odpowiednik.

W poszukiwaniu znaczenia należy w pierwszej kolejności odpowiedzieć na pytanie: **jaki jest stosunek składniowy wersów 3 i 4 (jedno czy dwa zdania? gdzie przebiega linia podziału?)**. Nie można się w tym miejscu wspomóc wyborami edytorów ostatnich dwóch wydań *Pfl*, ich decyzje interpunkcyjne bowiem wykluczają się: autorzy edycji z *Biblioteki zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego* widzą tu jedno zdanie, zaś w edycji Ryszarda Ganszyńca, Witolda Taszyckiego i Stefana Kubicy z 1939 roku¹⁴ są dwa zdania, których człony składowe pozostają dodatkowo dość niezależne, co sugerowałby średnik (czyżby cztery zdania?):

w. 3: Acz nieśmiernie jeśm rozumiał; ale powyszał jeśm duszę moję.

w. 4: Jako jest odkarmiono nad macierzą swoją; także odpłata w duszy mojej.

¹³ Zob. J. Garbarek, *Die Konjunktionen in den ältesten Texten der Thorner Stadtkanzlei (1363–1428)*, w: *Tendenzen europäischer Linguistik. Akten des 31. Linguistischen Kolloquiums*, Bern 1996, red. J. Strässler, Tübingen 1998, s. 58–62.

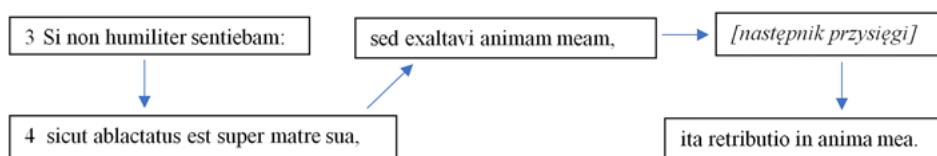
¹⁴ *Psalterz florjański łacińsko-polsko-niemiecki. Rękopis Biblioteki Narodowej w Warszawie*, wyd. R. Ganszyniec, W. Taszycki, S. Kubica, staraniem i pod red. L. Bernackiego, Lwów 1939, reprint: Łódź 2002.

Układ tekstu w zabytku, w którym każdy nowy wers rozpoczyna się od nowej linii i sygnalizowany jest inicjałem, sprawia wrażenie, że wersy 3 i 4 to dwie niezależne całości. Jednak średniowieczny zapis nie może być tu rozstrzygający.

Wobec przedstawionych trudności konieczna jest egzegeza analizowanych wersów.

Włoski jezuita, Jan Stefan Menochiusz, w swoim komentarzu biblijnym z 1. połowy XVII wieku podaje ważną informację: kluczem do zrozumienia wersów 3 i 4 jest łacińska partykuła *si* wprowadzająca formułę przysięgi – *jeśli (coś), to (coś)*. Tak wyjaśnia Menochiusz wers 3: „sens bowiem jest: jeśli nie pokornie rozumiał, lecz byłem pysznym, niech nędźnie i nieszczęśliwie zginę”¹⁵. Zatem według Menochiusza następnik przysięgi („niech nędźnie i nieszczęśliwie zginę”), choć nieobecny formalnie, ze względu na formułę przysięgi istnieje domyślnie. Jego funkcję pełni dodatkowo drugi człon wersu 4: „takież otpłata w duszy mojej”, który Menochiusz wyklada następująco: „To jest, tak niech będzie. Tak niech się pomści Bóg nad duszą moją, i skarże mnie nieszczęściami”. Z kolei obraz dziecka z początku wersu 3 podkreśla stopień pokory psalmisty i jest, według jezuity, wtrąconym zdaniem porównawczym: „Jeśli nie pokornie rozumiał, jako dzieciątko niedawno od piersi odsadzone, które od matki zupełnie zależy, i od niej się rządzi, której się zupełnie poddaje”.

„Międzyliniowy” sposób czytania wersów 3 i 4 w wykładni Menochiusza obrazuje poniższy schemat¹⁶:

Wersy 3 i 4 tworzą tu zatem zdanie złożone, którego człony nie są wprowadzane linearnie, a jeden element istnieje domyślnie (jak skrót myślowy). Przyznajmy, że jest to dość zawiła lektura. Musiała to jednak być wykładnia

¹⁵ Ten i kolejne komentarze Menochiusza z przypisów do Ps 130 cytuję wg wydania: *Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J. z komentarzem Menochiusza T. J. przełożonym na język polski*, wyd. ks. S. Kozłowski, t. 2, Wilno 1862, s. 785–786.

¹⁶ Lekcja łacińska, ortografia i interpunkcja według: *ibidem*.

znana już w XVI wieku, skoro uwzględnił ją w swym przekładzie Psalterza Jan Kochanowski, rozwijając „formułę przysięgi”¹⁷:

Niechaj wiecznie nie uznam, Panie, łaski Twojej,
 Jeślim ja nie poniżył niżej duszy swojej,
 Niż jeszcze mój stan niesie; równie więc tak licha
 Dziecina zostawiona do matki swej wzdycha¹⁸.

Pokrywające się z wyjaśnieniami Menochiusza znaczenie łacińskiego *si* odnotowuje (wśród innych znaczeń: *jeśli, jeśli jednak, czy, czy też*) *Słownik kościelny łacińsko-polski* ks. Alojzego Jougana, proponując jednak jeszcze możliwość odczytania formuły *si non* jako partykuły: „przy przysiędze *si non* jeśli nie... (to niech mnie Bóg skarże), zaprawdę, raczej, owszem; *si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam* zaprawdę, pokornie zrozumiałem, a nie podnosiłem duszy mojej (Ps 130,2)”¹⁹. Zaprezentowane przez Jougana tłumaczenie interesującego nas wersu z użyciem partykuły sprawia, że staje się on zrozumiały i semantycznie niezależny. Jougan przesuwa jednak przeczenie z pierwszego członu zdania do drugiego, nie wiadomo dlaczego. Zatem i to rozwiązanie, nie będąc w pełni jasne, nie jest satysfakcjonujące. Przy okazji wobec faktu, że za egzemplifikację znaczenia u Jougana służy akurat Ps 130, rodzi się wątpliwość, czy analizowane wersy nie stanowią po łacinie semantycznego precedensu: niejasnego miejsca, do którego „dorobiono” wykładnię o „formule przysięgi”.

Jednocześnie, porównując różne tłumaczenia wersów 3–4 (2) Ps 130²⁰, zauważamy dwie istotne różnice między przekładami opartymi na *Wulgacie* a tymi tłumaczonymi bezpośrednio z języka hebrajskiego:

- A. przekłady z *Wulgaty* pozostają przy spójniku *jeśli*, zaś przekłady z hebrajskiego mają w tym miejscu właśnie partykułę (*zaprawdę, zaiste, przeciwnie, oto*);

¹⁷ Choć oczywiście nie mógł znać Kochanowski samej eksplikacji Menochiusza, pochodzącej z dzieła *Brevis Explicatio Sensus Literalis Sacrae Scripturae optimus quibusque Auctoribus per Epitomen Collecta*, wydanego w roku 1630. Wiemy przecież jednak, że tłumaczenie Psalterza poprzedził poeta gruntownymi studiami nad tekstem.

¹⁸ *Psalterz Dawidowy Jana Kochanowskiego*, wyd. i objaśnił L. Rzepecki, Poznań 1867, s. 195, ortografia współczesna.

¹⁹ Zob. *si* [hasło], w: A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Miejsce Piastowe 1948, s. 555.

²⁰ Zob. aneks.

- B. przekłady z *Wulgaty* mają w połowie wersu 3 spójnik przeciwstawny *ale*, te z hebrajskiego spójnik łączny *i* (zupełnie inna funkcja);
- C. przekłady z *Wulgaty* mówią o wywyższaniu duszy, te z hebrajskiego o jej uspokajaniu i uciszaniu (znaczenia zgoła przeciwstawne!).

Spróbujmy po kolei wyjaśnić naszkicowane niejasności.

Ad. A

Zacznijmy od kwestii problematycznego spójnika (partykuły?) z początku wersu 3. Tam, gdzie po łacinie jest *si non*, w oryginale hebrajskim widnieje *'im-lō*²¹. Analiza słownikowa wykazuje wielofunkcyjność początkowego wyrazu *'im* w zależności od kontekstu²². Może to być spójnik wprowadzający zdanie warunkowe (*jeśli*), może sygnalizować stosunek dysjunkcji (*czy, lub, ani*), z kolei w połączeniu z innymi wyrazami może tworzyć nowe leksemy, których znaczenie nie jest sumą członów składowych²³. *'Im* razem z negacją *lō* nabiera znaczenia przysłówkowego ‘z pewnością’²⁴, zaś użyte w formule przysięgi staje się wzmacniającą partykułą, przy czym po zdaniu warunkowym następuje elipsa (por. wyjaśnienie Menochiusza!): “‘im -lō’ if not (elliptic after negation) > but rather”²⁵. W tłumaczeniach Ps 130 spotykamy realizacje wszystkich tych możliwości, co ostatecznie nie dziwi ze względu na ogromną przeciw systemową i kulturową odległość języka hebrajskiego, która potęguje trudności z ekwiwalencją. W tekście *Wulgaty*

²¹ Posiłkuję się przekładem interlinearnym hebrajsko-polskim z komentarzami gramatycznymi (*Hebrajsko-polski Stary Testament. Pisma*, red. A. Kuśmirek, tłum. Księgi Psalmów A. Horodecka i I. Golovanov, Warszawa 2010, s. 225–226), ale cytuję zgodnie z łacińskim kierunkiem czytania, od lewej do prawej.

²² Trzeba zaznaczyć, że homonimia partykułowo-spójnikowa istnieje także w językach indoeuropejskich (będąc dziedzictwem praindoeuropejskim), co na przykładzie języka greckiego pokazuje Piotr Sobotka, zob. *idem, Partykuły greckie – pochodzenie i wybrane problemy opisu*, w: *Wyrażenia funkcyjne w perspektywie diachronicznej, synchronicznej i porównawczej*, red. K. Kleszczowa, A. Szczepanek, Katowice 2014, s. 133–167.

²³ Na temat *'im* w funkcjach spójnika i partykuły zob. artykuły na stronie internetowej *UnfoldingWord® Hebrew Grammar*, <https://uhg.readthedocs.io/en/latest/conjunction.html#compound-conjunctions>, https://uhg.readthedocs.io/en/latest/particle_affirmation.html [dostęp online: 17.04.2019].

²⁴ Zob. *im* [hasło], w: L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, red. wyd. pol. P. Dec, t. 1, Warszawa 2008, s. 481.

²⁵ Program *Bible Works 7*, objaśnienia gramatyczne do *Psalmu 131*.

występuje spójnik *si*, za nią w psalterzach floriańskim i puławskim, później także psalterzach Wujka i Kochanowskiego, użyty został wyraz *acz/ jeśli*, wprowadzający (być może) zdanie warunkowe w formule przysięgi. To właśnie ten wybór tłumacza był powodem zaistnienia niniejszych rozważań: bez rozwinięcia formuły przysięgi wers 3 jest dla polskiego (także niemieckiego) czytelnika zupełnie nieprzejrzysty i wymaga komentarza językowo-kulturowego. Ks. Józef Kruszyński w przypisach do swojego tłumaczenia Ps 130 ujmując to następująco: „Wulgata wyraża tę samą myśl, nie jest jednak wypowiedziana tak jasno, jak w tekście hebrajskim”²⁶. Autor ten proponuje tłumaczenie w formie pytania: *izali* (+ dalej zdanie z negacją):

*Izali dusza moja nie była cicha i spokojna [...]?*²⁷.

Tak też tłumaczą Anna Horodecka i Iouri Golovanov, autorzy interlinearnego polsko-hebrajskiego przekładu Księgi Psalmów, zaczynając ten fragment od *czyż nie*. W innych tłumaczeniach znajdziemy także partykuły: *zaprawdę* (Roman Brandstaetter²⁸), *zaiste* (ks. Stanisław Łach²⁹) czy – w bezpośrednim kontraście do treści wersu 1–2 – *przeciwnie* (*Biblia Tysiąclecia*³⁰) i *tylkom* (ks. Wilhelm Michalski³¹).

Zauważmy, że zaproponowany przez Kruszyńskiego oraz Horodecką i Golovanova sposób rozumienia początku wersu 3 (*izali/czyż nie*) można wyprowadzić już ze średniowiecznej jego wersji w *Pfl*: *acz*, oprócz funkcji spójnika, pełniło też funkcję partykuły pytajnej, podobnie jak łacińskie *si*³². Przy założeniu w tym miejscu istnienia tego właśnie znaczenia wers 3 na-

²⁶ *Księga Psalmów*, przekład z oryginału hebrajskiego i komentarz ks. J. Kruszyński, Lublin 1936, s. 486.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Przekłady biblijne z języka hebrajskiego. Psalterz*, tłum. R. Brandstaetter, Warszawa 1983, s. 254.

²⁹ S. Łach, *op.cit.*, s. 535.

³⁰ *Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, wyd. 5, Poznań 2000, s. 790.

³¹ *Pismo Święte w tłumaczeniu X. Jakóba Wujka*, oprac. ks. J. Archutowski i in., t. 3, *Stary Testament. Księga Hioba i Psalmi* (oprac. ks. W. Michalski) oraz *Księgi Przysłów, Eklezjastesa, Pieśni nad Pieśniami, Mądrości Syracha* (oprac. ks. P. Sach), Poznań–Warszawa–Wilno–Lublin 1926–1927, s. 333.

³² Zob. *acz* [hasło], w: *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1, Warszawa 1953–1955, s. 15–18, oraz: *acz* [hasło], w: *Słownik zapomnianych wyrazów funkcyjnych*, red. R. Pawelec, Warszawa 2015, s. 21–24.

leżałoby czytać nie jako poprzednik formuły przysięgi, lecz jako retoryczne pytanie psalmisty, np. ‘Czyż nie byłem pokorny, lecz wywyższałem moją duszę?’, będące jakby kontynuacją deklaracji obrania drogi pokory z wersów 1–2. Wtedy wers 4 (*jako jest odkarmieno...*) byłby faktycznie składniowo niezależny od 3 i wprowadzałby po prostu kolejny poetycki obraz – przyrównanie postawy psalmisty do nakarmionego czy odkarmionego (a więc wtedy w znaczeniu: zaspokojonego, usatysfakcjonowanego) dziecka. Takiej wykładni wersów 3–4 nie da się jednak wyprowadzić z niemieckiej wersji tekstu (brak partykuły pytajnej).

Analiza przeobrażeń znaczeniowych polskiego spójnika *acz* i niemieckiego *daz* wprowadza do rozważań o tłumaczeniu wersu 3 jeszcze jeden trop – koncesywności. Oba wymienione spójniki mogły bowiem wprowadzać niegdyś zdanie przyzwalające³³. Znaczenie koncesywne wchodzi także w zakres spójnika *si* (*etsi*): ‘choć, chociaż, jakkolwiek, nawet jeśli’³⁴. Wykładnia tłumaczenia byłaby wtedy taka: ‘Chociaż nie byłem pokorny, lecz wywyższałem moją duszę [to]...’, a wers 3 należałoby czytać w ścisłym połączeniu z wersem 4: ‘[to mimo to] jak odkarmione dziecko przy matce, taka jest moja dusza’.

Jeśli spójnik *si/acz/daz* będziemy tłumaczyć w znaczeniu koncesywnym, to w obrębie wersów 3–4 znów, tak jak w wypadku formuły przysięgi, mamy skomplikowaną strukturę retoryczną: zdanie skorelowane *jak – tak* w obrębie zdania skorelowanego *chociaż – to*. Formalnie między wersem 3 a 4 brakuje skorelowanego odpowiednika zespolenia (*to*), który czytelnik musiałby sobie dopowiedzieć. Fakt ten wydaje się obniżać prawdopodobieństwo takiego składniowego interpretowania wersów 3–4. Ponadto odczytanie *si/acz/daz* w znaczeniu koncesywnym (‘chociaż’) wprowadzałoby narracyjną sprzeczność w stosunku do wersów 1–2.

Widzimy zatem, że przy dosłownym tłumaczeniu łacińskiej podstawy powstaje w języku polskim wrażenie niepełności schematu składniowego i niepewność co do interpretacji wzajemnego stosunku zdań w wersach

³³ Mogły też oba spójniki wprowadzać zdanie przyczynowe (‘ponieważ’), dopełnieniowe i podmiotowe (‘że’), ze względów składniowo-logicznych nie biorę tu tych znaczeń pod uwagę. Zob. *acz* [hasło], w: *Słownik zapomnianych wyrażen funkcyjnych*, na temat *daz* zob.: I. Dorchenas, *Etymologie und Syntax der Konjunktion daß in der deutschen Grammatik von ihren Anfängen bis 1800 vor dem Hintergrund antiker und moderner dass-Forschung*, Berlin 2005, s. 15.

³⁴ *Elektroniczny słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, Pracownia Łaciny Średniowiecznej IJP PAN, http://scriptores.pl/lexicon/pl/lemma/ETSI#haslo_pelny [dostęp online: 26.04.2019].

3–4. Musiał to zauważyć ks. Walenty Wróbel, autor pierwszego polskiego swobodnego tłumaczenia Psalterza (*Żołtarz Dawidów* z 1528 roku)³⁵, skoro w jego przekładzie interesujący nas fragment brzmi tak:

Jestlim nie pokornie trzymał o sobie, alem podnosił duszę moję,

Tedy jako nad dziecięciem odjętym od piersi matki jego, **tak** niech ci będzie oddanie na duszę moję

→ Nad dziecięciem odjętym, cusz które pociechę traci, tak mi niechaj będzie oddano, jestlim nie trzymał pokornie o sobie³⁶.

Wróbel, niezwiązany techniką przekładu wiernego, uzupełnił niepełny – na polskie ucho – schemat łacińskiego zdania rozpoczynającego się od *si* (→ *Jestlim*) i dodając przed kolejnym wersem wyraz *tedy* (niemający odpowiednika w tekście łacińskim), stworzył schemat skorelowany: *jestli (nie) – tedy* (‘jeśli nie – to’ – tak jak u Menochiusza). Schemat *jako – tak* pozostaje w tym tłumaczeniu nierozzerwany (inaczej niż u Menochiusza), inaczej mówiąc: pozostaje skorelowany. Zdaje się, że to właśnie składnia stanowi argument przeciw Menochiuszowej wykładni: zdania skorelowane wskaźnikami zespolenia przylegają do siebie ściśle i powinny być rozpatrywane jako całość. W odniesieniu do języka polskiego tak wyjaśnia tę kwestię Zdzisława Krążyńska:

Pojawienie się na początku zdania określonego zaimka zapowiadało kolejne zdanie związane treściowo z poprzednim, co sprawiało, że konstrukcja była bardziej spójna i **od początku zdeterminowana**. Nie trzeba było czekać na sygnał między zdaniami, aby dopiero z niego odczytać rodzaj zależności składniowej³⁷.

Tymczasem Menochiusz w swojej analizie tekstu łacińskiego rozbił, obecny także w łacinie, schemat skorelowany w wersie 4: *sicut – ita*. Przy okazji zauważmy, że u Menochiusza mamy do czynienia z innym niż u Wróbla rozumieniem funkcji porównania do „odkarmionego dziecka” (istotą tego porównania jest u Menochiusza pokora, u Wróbla – tęsknota za matką); o interpretacji tego obrazu szerzej w dalszej części artykułu.

³⁵ Zob. I. Kwilecka, *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, Poznań 2003, s. 148.

³⁶ *Żołtarz Dawidów przez Mistrza Valentego Wrobla z Poznania na rzecz polską wyłożony*, Kraków 1539, <https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=2774&-dirids=1&tab=1> [dostęp online: 10.06.2019].

³⁷ Z. Krążyńska, *Ze składni poznańskich rot sądowych. II. Zdania formalnie podrzędne ujęte w ramy skorelowanych zaimków lub przysłówków odzaimkowych*, „Slavia Occidentalis” 1980, t. 37, s. 36 [podkr. A.M.].

Ad. B i C

Sprzeczność w obrazowaniu w wersie 3 (wywyższanie duszy w przekładach z łaciny, uciszanie, uspokajanie duszy w tłumaczeniach z języka hebrajskiego) wyniknęła z błędnego odczytania hebrajskiego pierwowzoru. W komentarzu do Ps 130 w wydaniu Biblii Wujka z 1927 roku wyjaśnia to Michalski: „Tekst tego krótkiego psalmu w Wulgacie jest niejasny z powodu niedokładnego tłumaczenia. [...] W w. 2b [w tej pracy 3 – A.M.] zam. *domamti* «milczałem» czytała Wulgata mylnie *romamti* «wynosiłem się», [literę – A.M.] *resz* zamiast *dalet*»³⁸. Za zmianą leksykalną poszła zmiana składniowa. Skoro w *Wulgacie* w drugiej części wersu 3 mowa jest o wywyższaniu duszy, co stanowi przeciwieństwo pokory z początku tego wersu, to oba człony połączone są w stosunku przeciwstawnym za pomocą spójników *sed/ale/sundir*:

- (3) Si non humiliter sen|ciebam **sed** exaltaui | animam meam
 Acz ne smerne gesm | rozumal ale powszal | gesm dusza moyø
 Acz nieśmiernie jeśm rozumiał, **ale** pow<y>szal jeśm duszę moję,
 Es daz ich nicht vor|stunt demuticlich **sundir** | irhort meyn zele

W tekście hebrajskim z kolei milczenie (uciszanie, uspokajanie) w drugiej części wersu 3 pogłębia treść początku wersu, stąd w tłumaczeniach z hebrajskiego pojawia się spójnik łączny *et/i/und*³⁹, np. w przekładzie Brandstaettera:

Zaprawdę, ułagodziłem i uciszyłem duszę moją⁴⁰.

Okazuje się, że różnice w zakresie tłumaczenia spójnika znów były możliwe ze względu na jego wielofunkcyjność. Występujące w hebrajskim

³⁸ *Pismo Święte w tłumaczeniu X. Jakóba Wujka*, s. 332. Choć jest tu pewna nieścisłość argumentacyjna: Księga Psalmów wchodząca w skład *Wulgaty* tłumaczona była z *Septuaginty*: *resz* zamiast *dalet* odczytać musiał zatem tłumacz grecki (skoro zapisał ὑψωσα ‘podnosiłem, wywyższałem’), a św. Hieronim tylko powtórzył jego błąd (zob. *Septuaginta id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, ed. A. Rahlfs/R. Hanhart, Stuttgart 2006, <https://www.bibelwissenschaft.de/de/online-bibel/septuaginta-lxx/lesen-im-bibeltext/bibel/text/lesen/stelle/19/1300001/1309999/ch/caba52be-4711aa98a06a91fcc4c3156f/> [dostęp online: 22.03.2019]; a także: komentarze gramatyczne do tekstu *Septuaginty* w programie *Bible Works 7*).

³⁹ Ewentualnie zdania łączone są bezspójnikowo – zob. aneks.

⁴⁰ *Przekłady biblijne z języka hebrajskiego. Psalterz*, s. 254.

oryginale *w^a* może wprowadzać zarówno zdanie łączne, jak i przeciwstawne; może oznaczać tak *i*, jak *lecz*⁴¹.

W analizowanym wersie mamy więc do czynienia z błędami, które powstały na linii język hebrajski – łacina (z pośrednictwem greki); można je podzielić na dwie kategorie:

- pierwszy błąd na płaszczyźnie odczytania wyrazu (pomylenie wizualnie bardzo podobnych liter *resh* i *dalet*) i w konsekwencji przetłumaczenie wyrazu, którego nie ma w tekście podstawowym;
- drugi błąd na płaszczyźnie interpretacji znaczenia spójników i partykuł (bądź co bądź – wyrazów synsemantycznych). Różne ich tłumaczenia mieszczą się w rozpiętości znaczeniowej analizowanych wyrazów hebrajskich; problem wynikał z kontekstu.

Oba błędy nawzajem się warunkują. W *Pfl* w tekście polskim i niemieckim Ps 130 w oczywisty sposób powtórzony jest błąd z *Wulgaty*.

Komentarza wymaga jeszcze użyty w wersie 4 wyraz *ablactatum*⁴² (łac. *ablactatus* ‘dziecko odstawione od piersi’) razem z tłumaczeniami: *otkarmieno/entwent* i jego miejsce w kreślonym przez psalmistę we wcześniejszych wersach obrazie pokory, wyciszenia, całkowitego oddania Bogu. Jakie znaczenie wnosi do tego obrazu dziecko *otkarmione*, starsze, takie, którego już nie karmi się piersią, które jest od matki bardziej niezależne?

Intuicyjnie bardziej skłonni bylibyśmy tu widzieć dziecko *nakarmione*, niemowlę, całkowicie zdane na matkę i bezpieczne w jej ramionach; dziecko takie już nie płacze, spokojnie śpi, jego potrzeby są zaspokojone. Niektóre współczesne przekłady idą tym tropem; spotkać można następujące określenia: „niemowlę u swej matki” (*Biblia Tysiąclecia*), „niemowlę nakarmione przez matkę” (*Biblia paulistów*).

Jednocześnie autorzy przekładu w *Biblii Tysiąclecia* podają w przypisach, że użyty w analizowanym fragmencie hebrajski wyraz *gamul* jest trud-

⁴¹ Zob. komentarze gramatyczne do hebrajskiego tekstu Ps 131 w programie *Bible Works 7* oraz artykuł na temat hebrajskich spójników na stronie *UnfoldingWord® Hebrew Grammar*, <https://uhg.readthedocs.io/en/latest/conjunction.html> [dostęp online: 15.04.2019]. Podobna sytuacja homonimii spójników parataktycznych, „która dopuszcza wyzyskiwanie tych samych jednostek do wyrażania stosunku łącznego i przeciwstawnego (oraz czasem dysjunktywnego i wynikowego)”, istniała także w dawnej polszczyźnie; *ale* w funkcji łącznej występuje jeszcze w XVII wieku. Zob. K. Pisarkowa, *Historia składni języka polskiego*, Wrocław 1984, s. 240–241.

⁴² W *Pfl* błędnie: *ablactatum* zam. *ablactatum*, w *Wulgacie*: *ablactatus* (zob. komentarz do Ps 130 *Pfl* w *Bibliotece zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego*).

ny do przetłumaczenia. Oznacza on „małe dziecko w pierwszych latach życia, uspokojone, nakarmione **albo** odstawione od piersi matki”⁴³. Zwróćmy uwagę, że jeśli wybór tłumacza padnie na dziecko *nakarmione*, to jest to dla polskiego czytelnika obraz gęsty semantycznie: kojarzy się z bezpieczeństwem, spokojem, ufnością, czułą, miłosną zależnością dziecka od matki, a przenosząc to na płaszczyznę duchową – człowieka od Boga. Tymczasem jeśli w przekładzie pojawi się dziecko *odstawione, odkarmione* (jak w *Pfl* czy później u Kruszyńskiego⁴⁴), wywołuje to niewiele skojarzeń (być może ze względu na różnice kulturowe) i trudno ustalić, jakie znaczenie wnosi ta metafora. I tu musimy sięgnąć po egzegezę. *Gamul* to

dzieci[ę], które wprawdzie już nie karmi się mlekiem matki, jest jednak dalej pod jej czułą opieką. Myśl powyższej metafory byłaby taka, że jak dziecko pragnie i bezwzględnie potrzebuje mleka swojej matki, tak samo w przeszłości psalmista pragnął w sposób nieumiarkowany różnych dóbr. Później, być może pod wpływem różnych próśb i niepowodzeń zmienił się, uspokoił i zadowolił losem. Jak odzwyczajone już od piersi matczynej dziecko pozostaje w jej objęciach spokojne, tak psalmista pozostaje szczęśliwy u boku Jahwe⁴⁵.

Michalski ujmuje to syntetyczniej (przypis do Ps 130 w wydaniu *Biblii Wujka* z 1927 roku): „[t]ak się odwyka od pychy, jak dziecko, które matka odzwyczaiła od piersi, które nigdy już potem jej nie pragnie”, i daje takie tłumaczenie interesującego nas fragmentu:

Jak dzieciątko od matki odstawione,
Takem był odwykły od żądzny mej⁴⁶.

Michalski punktuje jeszcze jeden błąd *Wulgaty*, w której, w wersie 4, czytamy o odpłacie (*retributio/Wiedergabe*). Przypomnijmy ten wers z *Pfl*:

- (4) Sicut **ablatatum** est | super matre mea ita **re|tribucio** in anima mea |
Yako gest otkarme|no nad maczerzø swo|gø takesch otplata dvs|zy mogey |
jako jest **otkarmieno** nad macierzą swoją, także **otplata** <w> duszy mojej.
Als **entwent** ist obir | zeynir muter alzs **we|dir gobe** in meynir zelen

⁴³ *Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, s. 790 [podkr. A.M.].

⁴⁴ Zob. aneks.

⁴⁵ S. Łach, *op.cit.*, s. 536.

⁴⁶ *Pismo Święte w tłumaczeniu X. Jakóba Wujka*, s. 333.

Tymczasem w tekście hebrajskim w analogicznych do podkreślonych w powyższym cytacie miejscach zapisano dwa razy to samo słowo *gamul*, co starają się oddać inne przekłady, np. Brandstaettera:

Jak **nakarmione niemowlę** na łonie matki,
jak **nakarmione niemowlę**, tak cicha jest dusza moja⁴⁷.

Skąd więc wzięło się po łacinie *retributio* (a za nim po polsku *odpłata*, po niemiecku *Wiedergabe*⁴⁸)? Bezpośrednio najpewniej z greckiej wersji tekstu, która stanowiła podstawę dla Hieronimowego *Psalterza gallikańskiego*, a w której występuje wyraz *ἀνταπόδοσις* ‘rekompensata, nagroda’⁴⁹. W świetle dotychczasowych rozważań przyjąć jednak można, że wprowadzenie do łacińskiego prze-

⁴⁷ *Przekłady biblijne z języka hebrajskiego. Psalterz*, s. 254.

⁴⁸ W języku niemieckim przy okazji widać przesunięcie znaczenia tego złożonego wyrazu: *Wieder-gabe* (dosł. ‘danie z powrotem’, por. pol. *od-danie* – wyrazu tego użył w tłum. Ps 130 cytowany już ks. W. Wróbel), dawniej ‘zwrot, odwzajemnienie się (czymś), wynagrodzenie, rekompensata’, współcześnie ‘przedstawienie, odtworzenie, odzwierciedlenie czegoś’ (por. *Wiedergabe* [hasło], w: *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, Erstbearbeitung (1854–1960)*, wersja zdigitalizowana w słowniku *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*, <https://www.dwds.de/wb/dwb/Wiedergabe> [dostęp online: 19.04.2019]). Popularny współczesny słownik języka niemieckiego DUDEN (<https://www.duden.de> [dostęp online: 19.04.2019]) pierwotnego znaczenia już nie notuje.

⁴⁹ *Septuaginta id est Vetus Testamentum graece...* W polskim tłumaczeniu *Septuaginty* autorstwa ks. Remigiusza Popowskiego (*Septuaginta, czyli Biblia Starego Testamentu wraz z księgami deuterokanonicznymi i apokryfami*, Warszawa 2017) analizowany fragment Ps 130 (s. 967) brzmi następująco:

Przeciwnie: staram się być skromny w myślach.
Ale duszę swoją uczyć tego, co wyższe,
Jak niemowlę odstawione od piersi jego matki,
Aby na mą duszę spłynęła nagroda.

Zauważmy, że wprowadza on nowe drogi interpretacji związane z inną delimitacją składniową i innym tłumaczeniem spójników. Ciekawe, że i tu pojawia się wyraz z pola semantycznego *wysoki, wysokość, wywyższać*, co wyżej zostało za Michalskim (wydanie *Biblia* Wujka z 1927 roku) przedstawione w kategoriach błędu tłumaczeniowego. Teraz widzimy, że błędną lekcję tekstu hebrajskiego zawierała już *Septuaginta*. Swoje tłumaczenie tego miejsca Popowski komentuje w przypisie do Ps 130 następująco: „Zdaje się, że ten, chyba niepełny, obraz oznacza dziecko na ramionach matki: już jest odstawione od piersi, ale trzymane na ramionach ogląda, choć jest małe, otaczający świat i ludzi z wysokości oczu matki. Tak i psalmista swoją wielkość dostrzega w przyciemnieniu siebie przez Boga” (*Septuaginta, czyli Biblia...*) – jest to kolejna, inna wykładnia prostego, zdawałoby się, fragmentu...

kładu wyrazu *retributio* (nawet jeśli pod wpływem greki) było konsekwencją przyjęcia omówionej wyżej formuły przysięgi: *odplata* wchodziłaby w skład następnika i oznaczałby ‘odpłatę za złe, karę’⁵⁰. Przypomnijmy tę wykładnię: jeśli nie byłem pokorny, jak dziecko u matki, lecz wywyższałem swoją duszę, taka niech będzie mi odpłata (lub dosadniej cytowanymi już słowami Menochiusza: „Tak niech się pomści Bóg nad duszą moją i skarże mnie nieszczęściami”).

Podsumowanie

Coraz bardziej staje się jasne, że łaciński przekład (a za nim przekłady w języku polskim i niemieckim) w wyniku kumulacji drobnych błędów, które narosły wokół złe odczytanego wyrazu (w wersie 3: *exaltavi* za gr. *ὑψωσα* ‘wywyższałem’, zamiast hebrajskiego *domamti* ‘milczałem’, co wpłynęło na interpretację wielofunkcyjnych spójników i partykuł), odszedł od sensu oryginału, a na pewno zmienił nastrój analizowanych wersów⁵¹. Jest bowiem w *Wulgacie* formuła groźnej przysięgi, którą, choć mówi o pokorze, trzeba by raczej uznać za wyraz pychy, prezentowania Bogu swoich szczytnych postanowień (jakby psalmista mówił: staram się być pokorny, a jeśli nie będę pokorny, to skarz mnie, Boże). Tymczasem w tekście hebrajskim mamy nie dumne deklaracje *jeśli nie... – to...*, lecz pełne zaufania porównanie do dziecka⁵². Formuły to w istocie cecha biblijnego języka hebrajskiego, sprawiająca nie lada trudność tłumaczom; tu jednak najprawdopodobniej rozpoznano schemat formułiczny tam, gdzie go nie było.

⁵⁰ Zob. *odplata* [hasło], w: *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 5, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1969, s. 477–478, znaczenie (2). W znaczeniu (1): ‘odwzajemnienie się (zwykle za dobre), wynagrodzenie, odwdzięczenie się, oddanie wet za wet’.

⁵¹ Wyprowadzone przeze mnie wnioski pokrywają się z konstatacjami, które 50 lat temu sformułowała Maria Kossowska (*Biblia w języku polskim*, t. 1, Poznań 1968). Badaczka konsekwentnie broniąca „wysokogatunkowych jakości przekładu” (s. 40) w *Pfl*, jego oryginalności i piękna mimo przyjętej przez skrybę werbalnej metody tłumaczenia, przyznaje, że „[s]ą także i miejsca tłumaczone w sposób zupełnie niezrozumiały” (s. 30). W uzasadnieniu powołuje się na te same trudności, z którymi spotkaliśmy się, analizując Ps 130: „Wynika to najczęściej z odrębności poetyki hebrajskiej i dziś dla nas niejednokrotnie obcej, w owych czasach zupełnie nieznaną. Stary tekst łaciński wykonany dobrą ręką radził sobie z tymi właściwościami, zresztą na wielu płaszczyznach bliskimi, ale język polski nie wytrzymał tego w przekładzie dosłownym. I tego także znajdzie się garść, np. 42,2; 48,7; 58,2 i inne. Przyczyny niepowodzeń są nieraz bardzo drobne, **czasami zawini wielofunkcyjny spójnik, czasami nawet partykuła lub inny drobiazg językowy**. Wyniki jednak bywają brzemiennie w następstwa” (s. 30) [podkr. A.M.].

⁵² Zob. aneks: interlinearny przekład hebrajsko-polski Horodeckiej i Golovanova.

Wykładnia o formule przysięgi nie sprawdziła się, wprowadzając dużo zamieszania; potwierdza to fakt, że w *Neowulgacie*, obowiązującym obecnie w Kościele katolickim łacińskim tekście Biblii⁵³, wers 3–4 został poprawiony:

Vere pacatam et quietam / feci animam meam;
sicut ablactatus in sinu matris suae, / sicut ablactatus, ita in me est anima mea⁵⁴.

Podsumowując, należy odpowiedzieć na pytanie o składniowe zależności w wersach 3–4. W tekście hebrajskim odczytać można dwie myśli ujęte w dwa zdania: opis stanu duszy psalmisty (w. 3) oraz obrazujące go porównanie do dziecka (w. 4); tak też dzielą treść tych wersów tłumaczenia z języka hebrajskiego. Tekst łaciński, gdy widzimy w nim formułę przysięgi o przemieszanych między liniami członach lub gdy odczytujemy go w znaczeniu koncesywnym, zawiera jedno wielokrotnie złożone zdanie, którego człony zestawione są w sposób dość skomplikowany.

Wers 3, źle przetłumaczony, nie wchodził w spójne relacje składniowo-semantyczne z wersem następnym. W efekcie na przestrzeni wieków powstawały nieraz diametralnie różne odczytania wersów 3–4. W artykule wyróżniłam (na podstawie innych tłumaczeń psalmu 130 i analiz słownikowych) główne schematy składniowe, jakie można wyprowadzić z łacińskiej i hebrajskiej wersji interesującego nas fragmentu:

- formuła przysięgi: nadrzędny schemat warunkowy z wbudowanym zdaniem porównawczym: JEŚLI NIE... *jak* – [TO] (u Menochiusza);
- odczytanie koncesywne zdania podrzędnego, zdanie nadrzędne realizowane przez zdanie porównawcze: CHOCIAŻ NIE – [TO MIMO TO] *jak* – *tak*;
- nadrzędny schemat warunkowy, którego następnik realizowany jest przez zdanie porównawcze: JEŚLI NIE – TO WTEDY... *jak* – *tak* (u Wróbla);
- odczytanie pytajne lub partykułowe, rozwinięte przez zdanie porównawcze: CZY NIE?/ZAPRAWDĘ... *jak* (np. u Kruszyńskiego, u Brandstaettera).

Paradoksalnie w ścisłej zależności od przyjętego rozumienia relacji składniowych w wersach 3–4 pozostawała interpretacja istotnego dla po-

⁵³ Wydanie drugie poprawione ukazało się w 1986 roku.

⁵⁴ *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum Editio. Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II ratione habita iussu Pauli PP. VI recognita auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgata*, editio typica altera, Vaticanus 1986, http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_vt_psalorum_lt.html#PSALMUS%20131 [dostęp online: 19.04.2019].

etyckiego obrazu hebrajskiego określenia *gamul*, po łacinie oddanego jako *ablactatus* (łac. dosł. ‘dziecko odstawione od piersi’). Znow powstały znaczenia zgoła przeciwstawne; *gamul/ablactatus* było bowiem rozumiane jako dziecko:

- całkowicie zależne od matki, a więc pokorne (u Menochiusza);
- odstawione podczas karmienia, więc nieszczęśliwe, tęskniące do matki (u Wróbla, u Kochanowskiego);
- zaspokojone, więc szczęśliwe, bezpieczne (np. u Kruszyńskiego, u Brandstaettera);
- od dłuższego czasu odzwyczajone od piersi, a więc wolne od nieuprządkowanego pragnienia (u Łacha, u Michalskiego).

Powyższe rozważania językowo-egzegetyczne pozwalają wyprowadzić następujący wniosek: tłumaczenie wersów 3–4 Ps 130 w *Wulgacie* to historia jednej pomyłki, za którą poszedł błędny przekład, a potem błędna recepcja tego fragmentu w językach narodowych. Dla porządku dodać przy tym wypada, że św. Hieronim w swoim ostatnim psalterzu, *Psalterium Hebraicum*, usunął kluczowy błąd związany z odczytaniem *resz* zamiast *dalet*, a także zmienił spójnik przeciwstawny *sed* na łączny *et*; wers 3–4 brzmi tam:

si non proposui et silere feci animam meam
sicut ablactatus ad matrem suam ita ablactata ad me anima mea⁵⁵.

Nie miało to już jednak znaczenia, skoro to nie *Hebraicum*, lecz wcześniejsze *Psalterium Gallicanum* weszło w skład *Wulgaty*.

⁵⁵ *Psalterium iuxta Hebraeos*, w: *Biblia Sacra Vulgata. Editio quinta*, Hrsg. R. Weber, R. Gryson, Stuttgart 2007, <https://www.bibelwissenschaft.de/online-bibel/biblia-sacra-vulgata/lesen-im-bibeltext/bibel/text/lesen/stelle/19/1300001/1309999/ch/caba52be-4711aa98a06a91fcc4c3156f/> [dostęp online: 28.03.2019].

Bibliografia

Źródła (1)

Psalterz floriański, w: *Biblioteka zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego* (CD), oprac. zespół naukowy Pracowni Języka Staropolskiego IJP PAN pod kierunkiem W. Twardzika, Kraków 2006.

Psalterz floriański łacińsko-polsko-niemiecki. Rękopis Biblioteki Narodowej w Warszawie, wyd. R. Ganszyniec, W. Taszycki, S. Kubica, staraniem i pod red. L. Bernackiego, Lwów 1939, reprint: Łódź 2002.

Źródła (2)

Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J. z komentarzem Menochiusza T. J. przelożonym na język polski, wyd. ks. S. Kozłowski, t. 2, Wilno 1862.

Biblia Sacra Vulgata. Editio quinta, Hrsg. R. Weber, R. Gryson, Stuttgart 2007, <https://www.bibelwissenschaft.de/online-bibeln/biblia-sacra-vulgata/lesen-im-bibeltext/> [dostęp online: 28.03.2019].

Die Bibel im heutigen Deutsch. Die gute Nachricht des Alten und Neuen Testaments mit den spätschriften des Alten Testaments (Deuterokanonische Schriften / Apokryphen), Sonderausgabe International Book Sales Establishment, Balzers, Lichtenstein 1992.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes, nach den Grundtexten übers. und herausg. von V. Hamp, M. Stenzel, J. Kürzinger, 29. Aufl., Aschaffenburg 1980.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes. Mit dem Urtexte der Vulgata, Bd. 2, übers. und mit erklärenden Anmerkungen versehen von A. Arndt S. J., 5 Aufl., Rom–New York–Cincinnati 1910.

Hebrajsko-polski Stary Testament. Pisma, red. A. Kuśmirek, tłum. Księgi Psalmów A. Horodecka i I. Golovanov, Warszawa 2010.

Księga Psalmów, przekład z oryginału hebrajskiego i komentarz ks. J. Krużyński, Lublin 1936.

Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum Editio. Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II ratione habita iussu Pauli PP. VI recognita auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgata, editio typica altera, Vaticanus 1986, http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_index_lt.html [dostęp online: 19.04.2019].

- Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, wyd. 5, Poznań 2000 [*Biblia Tysiąclecia*].
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie ks. Jakuba Wujka*, tekst poprawili S. Styś SI (Stary Testament) i W. Lohn SI (Nowy Testament), Kraków 1962.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła, Częstochowa 2008 [*Biblia paulistów*].
- Pismo Święte w tłumaczeniu X. Jakóba Wujka*, oprac. ks. J. Archutowski i in., t. 3, *Stary Testament. Księga Hioba i Psalmi* (oprac. ks. W. Michalski) oraz *Księgi Przysłów, Eklezjastesa, Pieśni nad Pieśniami, Mądrości Syracha* (oprac. ks. P. Sach), Poznań–Warszawa–Wilno–Lublin 1926–1927.
- Przekłady biblijne z języka hebrajskiego. Psalterz*, tłum. R. Brandstaetter, Warszawa 1983.
- Psalterz Dawidowy Jana Kochanowskiego*, wyd. i objaśnił L. Rzepecki, Poznań 1867.
- Septuaginta, czyli Biblia Starego Testamentu wraz z księgami deuterokanonicznymi i apokryfami*, tłum., przypisy i wstęp ks. R. Popowski SDB, Warszawa 2017.
- Septuaginta id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, ed. A. Rahlf, R. Hanhart, Stuttgart 2006, <https://www.bibelwissenschaft.de/de/online-bibeln/septuaginta-lxx/lesen-im-bibeltext/> [dostęp online: 22.03.2019].
- Vulgata Clementina*, wydanie elektroniczne za pozwoleniem Konferencji Biskupów Katolickich Anglii i Walii, <http://vulsearch.sourceforge.net/html/index.html> [dostęp online: 28.03.2019].
- Żołtarz Dawidow przez Mistrza Valentego Wrobla z Poznania na rzecz polską wyłożony*, Kraków 1539, <https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=2774&dirids=1&tab=1> [dostęp online: 10.06.2019].

Słowniki

- Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, Erstbearbeitung (1854–1960)*, wersja zdigitalizowana w słowniku *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*, <https://www.dwds.de> [dostęp online: 19.04.2019].
- DUDEN. Deutsches Universalwörterbuch*, <https://www.duden.de> [dostęp online: 19.04.2019].

Elektroniczny słownik łaciny średniowiecznej w Polsce, Pracownia Łaciny Średniowiecznej IJP PAN, <http://scriptores.pl/elexicon/pl/#> [dostęp on-line: 26.04.2019].

Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Miejsce Piastowe 1948.

Koehler L., Baumgartner W., Stamm J.J., *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, red. wyd. pol. P. Dec, t. 1, Warszawa 2008.

Słownik staropolski, red. S. Urbańczyk, t. 1, Warszawa 1953–1955; t. 5, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1969.

Słownik zapomnianych wyrażen funkcyjnych, red. R. Pawelec, Warszawa 2015.

Opracowania

Borowski W., *Psalmy. Komentarz biblijno-ascetyczny*, Kraków 1983.

Charzyńska-Wójcik M., *Między przekładem wiernym a parafrazą: wpływ czynników socjolingwistycznych na dobór techniki tłumacza*, w: *Między tekstem a kulturą. Z zagadnień przekładoznawstwa*, red. A. Knapik, P. Chruszczewski, San Diego 2018, s. 96–151.

Cybulski M., „*Psalterz floriański*” a inne staropolskie przekłady „*Psalterza*”, wstęp do: *Psalterz floriański łacińsko-polsko-niemiecki. Rękopis Biblioteki Narodowej w Warszawie*, wyd. R. Ganszyniec, W. Taszycki, S. Kubica, staraniem i pod red. L. Bernackiego, Lwów 1939, reprint: Łódź 2002, s. 13*–55*.

Dorchenas I., *Etymologie und Syntax der Konjunktion daß in der deutschen Grammatik von ihren Anfängen bis 1800 vor dem Hintergrund antiker und moderner dass-Forschung*, Berlin 2005.

Eissfeld O., *Einleitung in das Alte Testament: unter Einschluß der Apokryphen und Pseudepigraphen sowie der apokryphen- und pseudepigraphenartigen Qumran-Schriften. Entstehungsgeschichte des Alten Testaments*, Tübingen 1964.

Garbarek J., *Die Konjunktionen in den ältesten Texten der Thorner Stadtkanzlei (1363–1428)*, w: *Tendenzen europäischer Linguistik. Akten des 31. Linguistischen Kolloquiums*, Bern 1996, red. J. Strässler, Tübingen 1998, s. 58–62.

Hanamann R., *Der deutsche Teil des Florianer Psalters. Sprachanalyse und kulturgeschichtliche Einordnung*, Frankfurt am Main 2010.

Kossowska M., *Biblia w języku polskim*, t. 1, Poznań 1968.

Kowalska D., *Styl językowy „Psalterza floriańskiego” na tle porównawczym*, Łódź 2003.

- Krażyńska Z., *Ze składni poznańskich rot sądowych. II. Zdania formalnie podrzędne ujęte w ramy skorelowanych zaimków lub przysłówków odzaimkowych*, „Slavia Occidentalis” 1980, t. 37, s. 35–42.
- Kuźmicki M., *Jak tłumaczono „Psalterz floriański”*, praca doktorska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Poznań 2005 [komputeropis].
- Kwilecka I., *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, Poznań 2003.
- Łach S., *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, do druku przygotował ks. J. Łach, Poznań 1990.
- Majewski M., *Jak przekłady zmieniają sens Biblii... O teorii i praktyce tłumaczenia Biblii*, Kraków 2013, <https://upjp2.academia.edu/MarcinMajewski> [dostęp online: 22.03.2019].
- Pisarkowa K., *Historia składni języka polskiego*, Wrocław 1984.
- Sobotka P., *Partykuly greckie – pochodzenie i wybrane problemy opisu, w: Wyrażenia funkcyjne w perspektywie diachronicznej, synchronicznej i porównawczej*, red. K. Kleszczowa, A. Szczepanek, Katowice 2014, s. 133–167.
- Warzecha J., *Analiza strukturalna w egzegezie psalmów*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1988, nr 1, s. 54–66.

Biblijne programy komputerowe

Bible Works for Windows, wersja 7.0.012g.

Strony internetowe

UnfoldingWord® Hebrew Grammar, <https://uhg.readthedocs.io/en/latest/front.html> [dostęp online: 17.04.2019].

**A story of one mistake.
On looking for meaning in the text of Psalm 130
from *The Sankt Florian Psalter***

SUMMARY

The article presents an analysis of two verses of Psalm 130 (according to Hebrew numbering: 131) from the trilingual (Latin, Polish, German) *Sankt Florian Psalter* (14th/15th century). The analysed part of the text, however, is not understandable in any language without a complex exegetical explanation. That is why questions on the correctness of the translation were asked.

In fact, *The Book of Psalms*, which is included into *The Vulgate*, was translated not from original languages, but from its Greek version in *The Septuagint*. Therefore, it was a «translation of a translation» which was further rendered into vernacular languages.

During the analysis a translation error has been found in the Latin part of the analysed Psalm and it is shown that the error continued in vernacular renditions. As a result the misinterpretations of the text were repeated for centuries.

Key words: *The Sankt Florian Psalter*, *Psalm 130 (131)*, Biblical translation, translation error.

O Autorce

Anna Marko - studiowała lingwistykę stosowaną i polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zajmuje się praktyką i teorią edukacji dwujęzycznej.

E-mail: anna.marko@amu.edu.pl

ANEKS: TŁUMACZENIA *PSALMU 130 (131)* WYKORZYSTANE W ANALIZIE

PSALTERZE ŚW. HIERONIMA: rewizja tekstów starołacińskich na podstawie *Hexapli* oraz tłumaczenia z hebrajskiego

<i>Psalterium Gallicanum</i> (wg: <i>Vulgata Clementina</i>)	<i>Psalterium Hebraicum</i> (wg: <i>Biblia Sacra Vulgata</i>)
<p>1 Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.</p> <p>2 Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam : sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.</p> <p>3 Speret Israël in Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum.</p>	<p>1 Domine non est exaltatum cor meum neque elati sunt oculi mei et non ambulavi in magnis et in mirabilibus super me</p> <p>2 si non proposui et silere feci animam meam sicut ablactatus ad matrem suam ita ablactata ad me anima mea</p> <p>3 expecta Israhel Dominum amodo et usque in aeternum</p>

SEPTUAGINTA, tłum. Popowski 2017⁵⁶.

1 O Panie, moje serce nie wywyższa się
Ani moje oczy nie patrzą wyniośle;
Nie ubiegam się o wielkość
Ani o cudowność mnie przerastającą.

2 Przeciwnie: staram się być skromnym w myślach.
Ale duszę swoją uczę tego, co wyższe,
Jak niemowlę odstawione od piersi jego matki.
Aby na mą duszę spłynęła nagroda.

3 Niech Izrael opiera swe nadzieje na Panu
I teraz, i na wieki.

⁵⁶ W tabelach podaję nazwisko tłumacza/ redaktora edycji/ nazwę wydania i rok wydania.

<i>Psalterz floriański</i> -XIV/XV w. (wg: Twardzik 2006)	<i>Psalterz pulawski</i> -XV w. (wg: Twardzik 2006)	Wujek 1599 (wg: Kozłowski 1862)	Kochanowski 1579 (wg: Rzepecki 1867)
<p>1 Panie, nie jest powyszono sierce moje ani wzniesłe jesta sie oczy moje,</p> <p>2 ani chodził jeśm w wielikich ani w dziwiech nad mię.</p> <p>3 Acz nieśmiernie jeśm rozumiał, ale pow<y>szal jeśm duszę moje,</p> <p>4 jako jest otkarmieno nad macierzą swoją, także otplata <w> duszy mojej.</p> <p>5 Pwaj Israhel w Gospodna od ninie aż na wieki.</p>	<p>1 Gospodnie, nie jest powyszono sierce moje ani wzniesłesta sie oczy moje,</p> <p>2 ani chodził jeśm w wielikich ani w dziwiech nad mię.</p> <p>3 Acz nieśmiernie jeśm rozumiał, ale powyszał jeśm duszę moje,</p> <p>4 jako od DOJONY nad macierzą swoją, ta<ko> odpłata w duszy mojej.</p> <p>5 Pwaj Israhel w Gospodna od ninie aż na wieki.</p>	<p>1 Panie, nie wyniosło się serce moje: ani się wywyższyły oczy moje: anim chodził w rzeczach wielkich ani w dziwnych nad mię.</p> <p>2 Jeślim nie pokornie rozumiał, alem wywyższał duszę moje, jako dzieciątko ostawione u matki swojej: tak odpłata na duszy mojej.</p> <p>3 Niechajże Izrael nadzieję ma w Panu odtąd aż na wieki.</p>	<p>Wieczny Boże, nie najdziesz pychy w sercu moim, Anim ja zwykł przenosić chudszych okiem swoim: Ani się ja na wielkie nazbyt kaszę rzeczy, Ani się ja nad rozum wysadzam człowieczy.</p> <p>Niechaj wiecznie nie uznam, Panie, łaski Twojej, Jeślim ja nie poniżył niżej dusze swojej, Niż jeszcze mój stan niesie: równie więc tak licha Dziecina zostawiona do matki swej wzdycha.</p> <p>To jest kształt myśli moich: ani ja mam sobie Pewniejszego ratunku, jeno ufać Tobie. U Pana ma pociechy szukać i obrony, Kto nie chce być w nadziei swojej omylony.</p>

Wróbel 1539 (transkr. własna)

Panie Boże ty znasz, iż nie jest podniesiono serce moje ani są podniesione oczy moje.

→ Cusz przez pychę żadną.

Anim chodził w wielkich rzeczach ani w dziwnych nad mię.

→ W dziwnych rzeczach, to jest nie chciałem być widzian wielkim.

Jestlim nie pokornie trzymał o sobie, alem podnosił duszę moje,

Tedy jako nad dziecięciem odjętym od piersi matki jego, tak niech ci będzie oddanie na duszę moje.

→ Nad dziecięciem odjętym, cusz które pociechę traci, tak mi niechaj będzie oddano, jestlim nie trzymał pokornie o sobie.

Miej nadzieję, o Israhel, w Panie Bodze, odtąd ninie aż na wieki.

Kruszyński 1936	Brandstaetter 1968	Lach 1990	<i>Biblia Tysiąclecia</i>, wyd. 5, 2000
<p>1 Panie! Nie wyniosło się serce moje, Ani wyniosły się oczy moje, Anim się nie ubiegał za rzeczami wielkimi, ani ponademnie wyższemi.</p> <p>2 Izali dusza moja nie była cicha i spokojna, jako dziecię odstawione od matki swojej? Czy dusza moje nie była jako dziecię odstawione?</p> <p>3 Izraelu! Miej nadzieję w Panu odtąd i aż na wieki.</p>	<p>1 Panie, nie wynosi się moje serce i w oczach moich nie ma pychy. Nie kuszę się o zrozumienie spraw wyższych, Które są dla mnie niedościgłe.</p> <p>2 Zaprawdę, ułagodziłem i uciszyłem duszę moją. Jak nakarmione niemowlę Na łonie matki, Jak nakarmione niemowlę, Tak cicha jest dusza moja.</p> <p>3 Oczekuj Pana, Izraelu, Teraz i na wieki.</p>	<p>1 Jahwe, moja dusza nie wywyższa się i nie wynoszą się oczy moje ani nie chodzę za czymś wielkim i co byłoby dla mnie cudowne.</p> <p>2 Zaiste, uspokoilem się i uciszyłem mą duszę; jak uspokaja się dziecię przy matce tak uspokoiła się dusza moja.</p> <p>3 Izraelu, oczekuj na Jahwe teraz i zawsze!</p>	<p>1 Panie, moje serce nie jest wyniosłe i oczy moje nie patrzą z góry. Nie gonię za tym co wielkie albo co przerasta moje siły.</p> <p>2 Przeciwnie: zaprowadziłem ład i spokój w mej duszy. Jak niemowlę u swej matki, jak niemowlę – tak we mnie jest moja dusza.</p> <p>3 Izraelu, pokładaj w Panu nadzieję teraz i aż na wieki!</p>
<p><i>Biblia Paulistów 2008</i></p> <p>1 PANIE, moje serce się nie wynosi, oczy moje nie patrzą z góry, nie ubiegam się o rzeczy wielkie ani o zbyt cudowne.</p> <p>2 I oto jestem spokojny. Ucichłem jak niemowlę nakarmione przez matkę. Jestem jak nakarmione niemowlę.</p> <p>3 Niech Izrael zaufa PANU teraz i na wieki!</p>	<p><i>Biblia Lutra 1545</i> (wg: <i>Bible Works 7</i>)</p> <p>1 HERR, mein Herz ist nicht hoffärtig, und meine Augen sind nicht stolz, und ich wandle nicht in großen Dingen, die mir zu hoch sind.</p> <p>2 Wenn ich meine Seele nicht setzte und stillete, so ward meine Seele entwöhnet, wie einer von seiner Mutter entwöhnet wird.</p> <p>3 Israel, hoffe auf den HERRN von nun an bis in Ewigkeit!</p>	<p><i>Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes 1980</i></p> <p>1 Herr, mein Herz ist nicht stolz, nicht hochmütig sind meine Augen. Ich ergehe mich nicht in großen Dingen, die mir unerreichbar sind.</p> <p>2 Nein, ich habe meine Seele besänftigt und beruhigt. Wie ein gestilltes Kind bei seiner Mutter, so still ist in mir meine Seele.</p> <p>3 Harre, Israel, auf den Herrn von nun an bis in Ewigkeit!</p>	<p><i>Die Bibel im heutigen Deutsch 1992</i></p> <p>1 Herr! Ich denke nicht zu hoch von mir, auf keinen schaue ich herab. Ich frage nicht nach weitgesteckten Zielen, die unerreichbar für mich wären.</p> <p>2 Nein, still und ruhig ist mein Herz, so wie ein sattes Kind im Arm der Mutter – still wie ein solches Kind bin ich geworden.</p> <p>3 Volk Israel, vertrau dem Herrn von jetzt an und für alle Zukunft!</p>

4391* - Pp

אֵלֶּיךָ 131.2

nie_Czyż

לִּי ← 'm

578 - nC fsc 3ms 6861* - Pp

אִמִּי עֲלֵי

swojej_matce

immo

przy (dziecko)_piersi_od_odstawione_jak

לִּי

1778 - v ms qs 6155 - nC fsc fcs 2065* - v fcs pp 9196* - v fcs pp

כָּנַמְלִי נִפְשִׁי וְדוֹמַמְלִי שָׁנִיתִי

moją_istotę uciszyłem_i uspokoiłem

k'gāmul napši w' dōmamli šenwiti

3941 - nP 3658 - v ms pv

יִשְׂרָאֵל יְהִי 131.3

Izraelu

jśrā'el

Oczekuj

jehēi

6155 - nC fsc fcs

נִפְשִׁי:

moja_istota

napši

6861* - Pp fcs

עָלַי

mnie_u

'alaj

(dziecko)_piersi_od_odstawione_jak

1778 - v ms qs

כָּנַמְלִי

kaggāmul

6727 - nC ms 7249 - Pd 3530 - nP

וְעַד־עוֹלָם: מֵעַתָּה אֱלֹהֵי־יְהוָה

.wieki_na_i teraz_od JHWH_**

'olām ← w'ad me'attāⁿ ('dōnāj) jhwh ← 'el

Wujek poprawiony wg: Michalski 1927	Wujek poprawiony wg: Styś i Lohn 1962	Arndt 1910	<i>Nova Vulgata</i> 1986
<p>1 Panie, nie wynosiło się serce moje ani wywyższyły się oczy moje, anim się wdawał w wielkie rzeczy i w to, co było ponad moje pojęcie!</p> <p>2 Tylko pokornie myślał i milczał w duszy mojej. Jak dzieciątko od matki odstawione, takem był odwykły od żądzy mej.</p> <p>3 Niechże Izrael nadzieję ma w Panu odtąd i aż na wieki!</p>	<p>1 Panie, nie wyniosło się serce moje ani się wywyższyły oczy moje, i nie wdawałem się w rzeczy wielkie albo zbyt wzniosłe dla mnie.</p> <p>2 Zaprawdę, pokornie rozumiałem, a nie podnosiłem duszy mojej; jak dzieciątko odstawione przy matce swojej, tak zapłata w duszy mojej.</p> <p>3 Niech Izrael ma nadzieję w Panu odtąd aż na wieki!</p>	<p>1 O Herr! Mein Herz hat sich nicht erhoben und meine Augen sind nicht hoffärtig und ich gehe nicht mit Dingen um, die zu groß und die zu wunderbar für mich sind.</p> <p>2 Fürwahr! demütig war mein Sinn, nicht erhob ich mich in Stolz. Wie ein entwöhntes Kind an seiner Mutter, so ist meiner Seele Lohn.</p> <p>3 Hoffe Israel auf den Herrn von nun an bis in Ewigkeit!</p>	<p>1 Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis neque in mirabilibus super me.</p> <p>2 Vere pacatam et quietam feci animam meam; sicut ablactatus in sinu matris suae, sicut ablactatus, ita in me est anima mea.</p> <p>3 Speret Israel in Domino ex hoc nunc et usque in saeculum.</p>